

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)
“ ” _____ 2025 р.

РЕФЕРАТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
за бакалаврською програмою професійного спрямування
«Фінанси, фінансовий менеджмент та страхування»
на тему: «Фінансування охорони здоров'я в Україні»

Виконавець:
студентка ЦЗФН, 47 гр
Яковченко П. В.

Науковий керівник:
доктор економічних наук, професор
Слатвінська Марина Олександрівна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Фінансування охорони здоров'я в Україні є одним із ключових аспектів функціонування національної системи охорони здоров'я, що визначає рівень доступності, якості та ефективності медичних послуг для населення. Сучасні виклики, з якими стикається країна, включають недостатність бюджетних ресурсів, потребу в реформуванні механізмів фінансування та забезпеченні прозорості використання коштів. В умовах соціально-економічних змін і зростаючих потреб громадян у медичній допомозі особливо важливо досліджувати особливості та проблеми фінансування галузі, а також шляхи їх подолання задля створення стійкої і ефективної системи охорони здоров'я.

Одним із важливих і складних завдань державної політики в сучасних умовах є подальше впровадження медичної реформи та адаптація системи охорони здоров'я до ефективного функціонування під час воєнного стану та в період післявоєнного відновлення. Основним елементом цієї реформи є перегляд підходів до фінансування медичних послуг, що базується на впровадженні принципу співвідношення обсягів фінансування з результатами діяльності. Водночас нові геополітичні виклики та економічні труднощі створюють ризики для фінансової стабільності системи охорони здоров'я, що може призвести до погіршення якості та доступності медичних послуг для населення. Усунення цих проблем потребує пошуку додаткових джерел фінансування, а також раціонального та цільового використання наявних ресурсів медичних установ.

Питання розвитку охорони здоров'я та організації її фінансування в умовах системних реформ в Україні є одним із пріоритетних напрямів наукових досліджень, що обумовлено важливістю цієї галузі для забезпечення економічного розвитку та підвищення рівня і якості життя громадян. Це знайшло відображення в працях таких науковців, як Р. Августин, О. Бойко, В. Горин, П. Гуржий, О. Демченко, Н. Карпишин, В. Лехан, Е. Лібанова, З. Лободіна, С. Онишко, Н. Прус, Я. Радиш, В. Рудий, М. Слатвінська та інших, які розробили теоретичні основи формування фінансових ресурсів для охорони здоров'я та її складових, а також методичні підходи до ефективного управління фінансами медичних закладів. Проте прийняття управлінських рішень щодо подальшого розвитку фінансування охорони здоров'я в рамках медичної реформи вимагає не лише використання існуючих теоретичних знань, а й проведення нових наукових досліджень з урахуванням сучасних викликів, що і зумовлює актуальність цієї теми та визначає її основні мету й завдання.

Мета кваліфікаційної роботи – поглиблення теоретичних підходів до реформування системи фінансування охорони здоров'я та розробка практичних рекомендацій щодо задіяння потенціалу й адаптації української моделі фінансування системи охорони здоров'я до нових викликів.

Поставлена мета спонукала до формування і вирішення в процесі дослідження таких **завдань**:

- дослідити економічну сутність та джерела фінансування охорони здоров'я;
- розкрити науково-практичні моделі фінансування охорони здоров'я;
- проаналізувати тенденції формування обсягів джерел та структури фінансування охорони здоров'я в Україні;
- виявити проблемні аспекти бюджетного фінансування охорони здоров'я;
- дослідити медичне страхування у системі фінансування охорони здоров'я;
- розкрити проблематику залучення зовнішніх резервів для нарощення фінансових ресурсів охорони здоров'я;
- висвітлити перспективи та потенційні джерела збільшення фінансових ресурсів охорони здоров'я в Україні.

Об'єктом дослідження є процес фінансування охорони здоров'я і використання фінансових ресурсів на надання медичних послуг.

Предметом дослідження є фінансово-економічні відносини, які виникають в процесі фінансування охорони здоров'я в Україні.

Методи дослідження. У процесі дослідження застосовано комплексний набір методологічних підходів і наукових методів, що охоплюють як загальнонауковий, так і конкретнонауковий рівні пізнання. Під час написання окремих розділів роботи були використані такі методологічні підходи, як діалектичний, системний та історичний, що дозволило всебічно розглянути розвиток і функціонування системи фінансування охорони здоров'я. Крім того, для розкриття сутності та особливостей фінансових механізмів, а також для аналізу світових моделей фінансування медичних послуг застосовувалися методи узагальнення, порівняння, термінологічного та документального аналізу. Оцінка загальних тенденцій фінансування охорони здоров'я в Україні, аналіз розподілу бюджетних коштів і ресурсів медичного страхування здійснювалися з використанням структурно-динамічного, компаративного, графічного та табличного аналізу, а також методів індукції та дедукції. Для обґрунтування напрямків використання внутрішніх і зовнішніх резервів збільшення фінансування галузі були застосовані методи аналізу й синтезу, абстрагування, індукції, узагальнення та порівняння.

Варто також підкреслити, що інтеграція різних методологічних підходів і методів дала змогу не лише комплексно оцінити сучасний стан фінансування охорони здоров'я, а й визначити ключові виклики та перспективи його розвитку в контексті медичної реформи. Такий підхід сприяє глибшому розумінню взаємозв'язків між економічними, соціальними та політичними чинниками, що впливають на фінансову стабільність системи охорони здоров'я, а також дає змогу розробити практичні рекомендації для підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами в цій сфері.

Інформаційну базу для написання кваліфікаційної роботи становили нормативно-правові акти, що регулюють проведення медичної реформи та фінансування системи охорони здоров'я, а також наукові праці як окремих дослідників, так і колективів українських зарубіжних учених. До неї також входять монографії, навчальна література, що висвітлює ключові аспекти теми дослідження, офіційні звіти про виконання бюджетів різних рівнів, аналітичні дані діяльності страхових компаній, що працюють на ринку медичного страхування, а також інформація з авторитетних інтернет-ресурсів і додаткових джерел. Такий широкий спектр джерел забезпечує комплексний підхід до вивчення проблематики та підвищує якість і достовірність дослідження.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається із вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел.

Обсяг кваліфікаційної роботи становить 87 сторінок. Робота містить 10 таблиць та 12 рисунків. Список використаних джерел містить 46 найменувань, розміщених на 5 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі розкрито економічну сутність та джерела фінансування охорони здоров'я. Досліджено науково-практичні моделі фінансування охорони здоров'я.

У другому розділі здійснено аналіз тенденцій формування обсягів джерел та структури фінансування охорони здоров'я. Виявлено проблемні аспекти бюджетного фінансування охорони здоров'я. Проаналізовано медичне страхування у системі фінансування охорони здоров'я.

У третьому розділі досліджено проблематику залучення зовнішніх резервів для нарощення фінансових ресурсів охорони здоров'я. Окреслено перспективи та потенційні джерела збільшення фінансових ресурсів охорони здоров'я в Україні.

ВИСНОВКИ

Протягом останніх десятиліть вітчизняна система охорони здоров'я характеризувалася постійним дефіцитом фінансування, старінням основних фондів, втратою кваліфікованих кадрів, а також нестачею ліків і медичних препаратів. Усе це негативно впливало на якість і доступність медичних послуг для широких верств населення. Ці проблеми спричинили необхідність проведення системної медичної реформи, спрямованої на радикальну зміну підходів до фінансування охорони здоров'я, впровадження ринкових механізмів розподілу ресурсів, що базуються на зв'язку між обсягом фінансування та результатами роботи, конкуренції за пацієнта та підвищенні якості послуг.

Українська система охорони здоров'я заснована на принципах доступності та безоплатності медичних послуг, що відповідає державній моделі організації галузі. Проте в умовах ринкової економіки та існуючих проблем в країні такий підхід не відповідає реальним економічним можливостям, перетворюючи конституційні норми на декларації без реального втілення.

Формування фінансової моделі охорони здоров'я в Україні відбувається під впливом багатьох чинників, які визначають структуру джерел фінансування, методи оплати медичних послуг та розподіл відповідальності між фінансовими агентами за покриття витрат. Серед ключових особливостей системи охорони здоров'я в Україні варто виділити соціальний характер медичних послуг, домінування державних і комунальних медичних закладів у їх наданні, переважання бюджетного фінансування, а також контроль державою формування власних доходів закладів охорони здоров'я. Водночас у галузі зберігається високий рівень неофіційних платежів за медичні послуги.

З точки зору управління, медична реформа має ознаки централізації фінансування та демократизації надання послуг. З одного боку, зміна фінансової моделі призвела до більш централізованого розподілу бюджетних коштів через прямі фінансові відносини медичних установ із Національною службою здоров'я України

(НСЗУ). З іншого — новий принцип фінансування саме послуг, а не діяльності закладів, відкрив можливості для приватних провайдерів, які мають необхідні ресурси та ліцензії, отримувати фінансування з бюджету та надавати медичні послуги.

Аналіз світових моделей фінансування охорони здоров'я свідчить, що після проведеної реформи в Україні розвивається бюджетна модель (модель Беверіджа). Однак, на відміну від інших країн з домінуванням бюджетного фінансування, добровільне медичне страхування в Україні поки що не має значного впливу на формування ресурсів галузі. Навіть після реформ система охорони здоров'я залишається вразливою до коливань у сфері публічних фінансів.

Формування фінансових ресурсів системи охорони здоров'я в Україні в сучасних умовах характеризується високим динамізмом змін як в обсягах, так і в структурі джерел надходжень. Ці трансформації зумовлені впливом двох масштабних системних реформ — медичної реформи, спрямованої на трансформацію моделі фінансування галузі, та реформи місцевого самоврядування, яка передбачає децентралізацію повноважень і ресурсів від центральної до місцевої влади.

Національна модель фінансування охорони здоров'я ґрунтується на мультиджерельному принципі. За даними офіційної статистики, приблизно половина сукупних фінансових ресурсів у цій сфері формується за рахунок бюджетних коштів, решта — за рахунок внесків домогосподарств та приватного сектора. Таким чином, в Україні сформувалась змішана модель фінансування охорони здоров'я, заснована на паритеті державного та приватного фінансування.

Попри поступове зростання обсягу суспільних видатків на охорону здоров'я протягом останнього десятиліття, з урахуванням інфляційних процесів реальний приріст фінансування галузі становив лише 3,7%. Це підтверджується динамікою питомої ваги таких видатків у структурі ВВП, яка протягом останніх десяти років залишалася нестабільною, не демонструючи сталої позитивної тенденції.

Бюджетні ресурси надходять до галузі кількома каналами: у вигляді прямого фінансування витрат закладів охорони здоров'я, шляхом реалізації Програми медичних гарантій, витрати на яку покриває Національна служба здоров'я України (НСЗУ), через міжбюджетні трансферти (субвенції місцевим бюджетам на фінансування профільних програм), а також із власних надходжень медичних закладів. У контексті медичної реформи структура бюджетного фінансування зазнала суттєвих змін — з 2020 року домінуючу роль почали відігравати видатки державного бюджету, з одночасним скороченням міжбюджетних трансфертів на охорону здоров'я.

Запровадження з 2020 року Програми медичних гарантій стало ключовим елементом нової фінансової моделі. Згідно з планом медичної реформи, її фінансування повинно становити щонайменше 5% ВВП, адже ці видатки належать до захищених статей бюджету. Однак на практиці ця норма залишається декларативною. Так, у 2021 році державне фінансування Програми склало лише 2,27% ВВП, а у 2022 році зросло до 2,81%. У 2023 році на реалізацію Програми медичних гарантій було передбачено 142,7 млрд грн, що менше порівняно з попереднім роком. З переходом до нової моделі фінансування оплата медичних послуг здійснюється НСЗУ відповідно до затверджених тарифів, що призвело до скорочення обсягів бюджетних субвенцій місцевим органам влади.

Медичне страхування в Україні функціонує у двох формах - обов'язковій та добровільній. Добровільне медичне страхування забезпечується страховими

компаніями, які пропонують поліси на випадок захворювання, безперервне страхування здоров'я та покриття медичних витрат. До початку повномасштабної війни показники добровільного медичного страхування демонстрували позитивну динаміку, проте у 2022 році спостерігалось суттєве скорочення цього сегменту.

Натомість обов'язкові види особистого страхування окремих категорій працівників (зокрема медичних працівників, рятувальників, фахівців ветеринарної медицини тощо), основною метою яких є захист життя і здоров'я, практично не демонструють розвитку в сучасних умовах, що свідчить про недостатню ефективність механізмів реалізації цього інструменту.

Вирішення проблем модернізації фінансової моделі охорони здоров'я в Україні необхідно розглядати як продовження медичної реформи, яка спрямована на перехід від системи пропозиції до системи, орієнтованої на попит, та встановлення прямого зв'язку між фінансуванням галузі й результатами її функціонування. Одним із ключових завдань державної політики в цій сфері є подолання дефіциту ресурсів, необхідних для забезпечення належного функціонування системи охорони здоров'я. Важливою складовою реформи стало вдосконалення інституційного механізму управління галуззю, зокрема створення Національної служби здоров'я України як єдиного платника за медичні послуги, а також впровадження електронної системи E-Health, яка забезпечує ефективний розподіл бюджетних коштів. Цифровізація медичної сфери відкриває додаткові можливості для залучення фінансування через реалізацію послуг, аналітичних даних і консалтингу для пов'язаного з охороною здоров'я бізнесу.

Для подолання обмеженості фінансових ресурсів передбачено два стратегічні напрями: залучення зовнішніх джерел фінансування та активізація внутрішніх резервів шляхом підвищення ефективності використання наявних коштів. У рамках першого напрямку розглядаються такі рішення, як перерозподіл бюджетних коштів на користь охорони здоров'я без збільшення загального обсягу видатків, запровадження цільових податків (наприклад, на шкідливі для здоров'я товари) із подальшим спрямуванням надходжень на фінансування медичних програм, а також диверсифікація джерел фінансування через проєктну діяльність, міжнародну технічну допомогу та донорську підтримку. Найперспективнішою з цих ініціатив виглядає саме запровадження цільових фіскальних платежів, орієнтованих на формування стабільного додаткового фінансового ресурсу для медичної галузі.

Водночас ці зовнішні джерела, за своєю природою, мають допоміжний характер і не здатні замінити бюджетне фінансування як основне джерело утримання системи охорони здоров'я. У зв'язку з цим усе більше експертів і науковців сходяться на думці, що перехід до системи обов'язкового медичного страхування є єдиним реалістичним шляхом до забезпечення сталого фінансування медичної сфери.

Щодо внутрішніх резервів, то їх реалізація пов'язана з активнішим використанням механізмів отримання додаткових доходів через надання платних послуг, збільшення кількості пацієнтів та жорсткіший контроль витрат з метою запобігання їхньому зростанню. Особливо перспективними вважаються такі напрями, як розвиток телемедицини, легалізація неофіційних платежів у вигляді медичної франшизи, що дозволить зменшити тіньові практики, а також впровадження фасиліті-менеджменту, який передбачає передачу непрофільних функцій (утримання приміщень, харчування, закупівлі тощо) зовнішнім підрядникам для підвищення ефективності використання ресурсів медичних закладів.

АНОТАЦІЯ

Яковченко П. В. «Фінансування охорони здоров'я в Україні».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за освітньою програмою професійного за спрямування «Фінанси, фінансовий менеджмент та страхування». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2025.

В роботі розкрито економічну сутність та джерела фінансування охорони здоров'я. Досліджено науково-практичні моделі фінансування охорони здоров'я.

Здійснено аналіз тенденцій формування обсягів джерел та структури фінансування охорони здоров'я. Виявлено проблемні аспекти бюджетного фінансування охорони здоров'я. Проаналізовано медичне страхування у системі фінансування охорони здоров'я.

Досліджено проблематику залучення зовнішніх резервів для нарощення фінансових ресурсів охорони здоров'я. Окреслено перспективи та потенційні джерела збільшення фінансових ресурсів охорони здоров'я в Україні.

Ключові слова: фінансові ресурси, податки, доходи, охорона здоров'я, бюджетне фінансування.

ANNOTATION

Yakovchenko P. “Healthcare Financing in Ukraine”.

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in specialty 072 “Finance, Banking and Insurance” according to the educational program of the professional direction “Finance, Financial Management and Insurance”. – Odessa National Economic University. – Odesa, 2025.

The paper reveals the economic essence and sources of healthcare financing. Scientific and practical models of healthcare financing are studied.

The analysis of trends in the formation of the volumes of sources and structure of healthcare financing is carried out. Problematic aspects of healthcare budget financing are identified. Medical insurance in the healthcare financing system is analyzed.

The issues of attracting external reserves to increase healthcare financial resources are studied. Prospects and potential sources of increasing healthcare financial resources in Ukraine are outlined.

Keywords: financial resources, taxes, income, healthcare, budgetary financing.